

ПРАВОТО КАТО СТРЕМЕЖ КЪМ СПРАВЕДЛИВОСТТА

Кадир Арслан

Студент I курс, Юридически факултет
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме: Есето разглежда връзката между правото и справедливостта, подчертавайки, че макар да имат различни дефиниции – правото като система от правила и справедливостта като морален принцип – те са свързани. Представени са въпросите дали правото винаги е справедливо или дали справедливостта се нуждае от правото. Достига се до извода, че без взаимната си връзка нито правото, нито справедливостта могат да изпълняват пълноценно своята роля в обществото.

Ключови думи: право, справедливост, принцип, морал, закон, общество

LAW AS THE PURSUIT OF JUSTICE

Kadir Arslan

Student, Faculty of Law
Plovdiv University

Abstract: The essay examines the relationship between law and justice, emphasizing that although they have different definitions – law as a system of rules and justice as a moral principle – they are related. The questions presented are whether law is always just or whether justice needs law. It is concluded that without their mutual relationship, neither law nor justice can fully play their role in society.

Key words: law, justice, principle, moral, legislation, society

„Закон на материалния свят – равновесие;
закон на нравствения свят – справедливост“ –
Виктор Мари Юго

Мислили ли сте някога за връзката между право и справедливост? Какво е специфичното за нея? Разгледани поотделно, те имат различни дефиниции. Докато правото се отнася до системата от правила, разработени от представители на обществото за управление на поведението, справедливостта описва концепция, основана на равенство, свободи и морал. Това е значителна разлика между правото и справедливостта. Справедливостта е принцип, при който се очаква всичко да бъде честно и правилно, а законите да се явят инструменти за обслужване на правдата. Друга важна разлика между правото и справедливостта е, че докато справедливостта е универсална ценност, законите могат да бъдат приети, отменени и променени. Нещо повече: един закон има правна подкрепа, а справедливостта има морална подкрепа. Правото е конкретно, а справедливостта е абстрактна. Къде тогава се крие връзката между тях? От етимологична гледна точка, в латинския език двете понятия

ius (право) и iustitia (справедливост, правосъдие) имат общ корен. Юстиция още се нарича и римската богиня на справедливостта и правосъдието. Основателно се насочваме към идеята за нещо общо между правото и справедливостта, към близост, която е от критично значение за човека.

Правото може да се обобщи като един постоянен стремеж към справедливостта, към постигане на консенсус и морална хармония в социалната среда. То регулира обществените отношения благодарение на законите, които създава, но има и случаи, когато законите се разминават с очакванията за справедливост. Това е момент, в който се задава въпросът дали правото е справедливо или дали справедливостта се нуждае от правото.

Защо имаме нужда от правото? То не е безцелно явление и има мисия, която е от жизненоважно значение за обществото. Развитието на правото протича едновременно с развитието на човешката раса, то започва да играе все по-важна роля в нашия живот. Възниква нуждата от регулиране на стопанските отношения посредством нови социални норми, които да имат принудителен и задължителен характер. Правото служи като медиатор в обществените отношения, играе ролята на гарант, на „основен стълб“ за социалната среда. В миналото негов изразител е бил обичаят. От най-ранни времена хората са изпитвали нужда да устроят, да регулират своите взаимоотношения, естествено конфликти между тях е имало още през Старокаменната епоха. Първият източник на правото се явява правният обичай, предхождащ писания закон. Правото се стреми да зададе някакви граници на човешкото поведение, които се определят от основни идеи и мотиви – правните принципи. Вследствие то става пазител на справедливостта, която е важна морална ценност за обществото, тя, от една страна, е цел на правото, а от друга страна – основно начало за правото.

Всяка общност си има фундаментални ценности, справедливостта е една от тях. От защитата на справедливостта зависи балансът и устройството на обществото. Разбирателството между отделните индивиди се постига чрез зачитането на техните права, което може също да се нарече справедливост. Римският юрист Улпиан определя справедливостта като „постоянната и непрекъсната воля да се отдава всекому своето“¹. Всеки индивид има лични интереси, които в някои случаи са и в конфликт с чужди интереси. Справедливостта става обективно решение на това противопоставяне благодарение на правото – тя е доказателството, че всеки интерес е защитен. Процесът на действие между различните ценностни системи на хората се проверява от правото. При отсъствие на правото стремежът към справедливостта би се характеризирал с хаос и незавършеност, понеже всеки би искал да наложи своето разбиране за справедливост. Правото е общият способ, чрез който всеки си търси своето. При негова липса ролята на инструмент играят личната изгода и агресията. Не на последно място е и склонността на човека към насилието.

Но това, че има право, гарантира ли справедливостта? Когато се отдалечим от истината, границата между справедливото и несправедливото се размива и по този начин най-големите несправедливости могат да бъдат оправдани под прикритието на наложеното. Именно изкривяването на действителността довежда и до необективния поглед към справедливостта. В историята има и примери ,че невинаги правото, макар че го определихме

¹ D. 1.1.10.pr. Ulpianus libro secundo regularum

като стремеж към нея, се припокрива със справедливостта. Ако справедливостта е идея на правото, то може ли и други идеи да намерят израз чрез правото? Правните системи също могат да бъдат манипулирани. Светът е бил свидетел и на периоди, през които неморални феномени като робството и дискриминацията са били допълнително подпомагани от законите, установени от властващия политически строй. Това се е случвало обикновено през Средновековието, но има и по-близки примери, сред които може да се посочат САЩ преди Гражданската война (1865г), когато се премахва робството, както и Нацистка Германия и Фашистка Италия, известни със своите политики на дискриминация. Дори и все още в някои съвременни държави като Северна Корея и Иран има режими, които потискат правата на човека чрез репресивните мерки, установени със силата на закона. Необходимо е да се подчертае, че понякога правото в материален смисъл, лишено от своето основно начало, може да защитава и един несправедливо устроен ред. В този случай то не успява да служи на обществото, а се прилага за защита на интересите само на определена група, едноличен лидер, партия или организация. Напълно оправдано то трябва да се основава на обективни морални ценности като справедливостта и да бъде подложено на постоянен обществен контрол.

Правото е нещо много повече от закона, то е балансът на нашето общество, осигурява стабилност и предвидимост. Задава валидност на справедливостта, която намира израз не само в самото право, но и в начина на неговото прилагане. В днешно време има частни случаи, когато прилаганото право не успява да удовлетвори желанието за справедливостта от една гледна точка. При съдебните процеси е възможно едната страна да не е доволна от решението, което правото постановява. Именно това бележи въпроса за справедливостта на правото – вероятността винаги да има някой недоволен от правораздаването. За сметка на това, правото предлага възможност за защита и оспорване на решението, което само по себе си е израз на стремеж да се постигне справедливостта. Това търсене на висшия нравствен принцип спомага за развитието на правото, което днес все повече гарантира опазването на правата на хората. За целта са въведени както вътрешнонационални, така и международни правни уредби. Благодарение на разума си човечеството намира начини да усъвършенства системата на правото, като по този начин се защитава и един много значителен принцип за обществото-справедливостта.

Въпросът за стремежа на правото към справедливостта ни кара да се замислим, че тези две понятия са тясно свързани. От тяхната връзка зависи динамиката на нашето общество. Правото без принципа на обективната справедливост се обезсмисля, а справедливостта, незащитена от правото, става лесно уязвима и изменчива. Това определя и най-важната роля на правото като стремеж да се постигне справедливостта.